

Többségből kisebbség – kisebbségből szórvány

Pomogáts Béla - 2014. 03. 07.

Személyes tükörben

Erdély hajdani és az erdélyi magyarság mai szellemi fővárosában közel félévszázada jártam először, egy akadémiai ösztöndíjnak köszönhetően, amelyet abból az alkalomból kaptam, hogy valamivel korábban jelent meg első könyvem, ez a neves kolozsvári író és szerkesztő: Kuncz Aladár pályáját dolgozta fel. Akkor még, legalábbis az óváros régi épületei között, érezni lehetett azt a méltóságot, amely a történelmi Kolozsvár sajátossága volt. A gótikus Szent Mihály-templom, a Főtér, a Farkas utca és az Unió utca reneszánsz és barokk palotái tanúsították, hogy itt egykor a közélet és a szellemi élet székhelye állt. A kissé már megviselt homlokzatok előkelőséget árasztottak, s még az egykori New York, ma Continental Szálloda éttermében is könnyen el lehetett képzelni, hogy néhány évtizeddel korábban ott az Erdélyi Helikon íróinak törzsasztala állt, amely mellett Kós Károly, gróf Bánffy Miklós, Kuncz Aladár és Reményik Sándor cserélt eszmét a transzilván irodalom dolgairól.

Aztán a romániai rendszerváltozást követő esztendőben (ennek is van már közel negyedszázada) egy hetet töltöttem a városban (az egyetem magyar szakos hallgatóinak tartottam előadásokat), s újra elbolyonghattam Erdély valamikori patinás központjának történelmi emlékei között. A város addigra, szomorú módon, sokat változott. A hajdani mágnás-paloták homlokzatán nemcsak a címer töredezett, a vakolat is hullott, repedeztek a régi falak, beomlóban volt a

múlt, amelyet látnivalóan nemcsak a hivatalos történelemkönyvek alakítanak át a maguk kénye-kedve szerint, hanem a városrendezők és a műemléki felügyelőségek is. Mátyás király híres szobra közelében néhány évtizede felállították Vitéz Mihály havasalföldi vajda hatalmas lovassobrát: a szoborállítás fontos követelménye volt, hogy az új lovasszobor jóval nagyobb legyen, mint a régi. A szoborállítás persze mindig az uralkodó hatalom szimbolikájának része, a román fejedelem szobra is azt jelzi, hogy nemcsak Erdély jelene, hanem múltja felett is a hatalom kíván rendelkezni.

Amikor 1969 januárjában Erdélyben jártam, Kolozsvár szinte még egy magyar város benyomását keltette, nem csak épületeit, hanem az utcákon sürgölődő embersokaságot figyelve is. Legalábbis az esti órákban, midőn a környező települések és a rohamosan épülő lakótelepek népessége már hazatért, és a régi belváros utcáin főként az ott lakókkal lehetett találkozni. Nagyrésztük akkor: közel félévszázada még jórészt magyarul beszélt, az utcákon sétáló idegen azokra az időkre emlékezhetett, midőn Kolozsvár szinte teljesen magyar városnak számított, a lakóinak nagy része magyarul közlekedett környezetével – nem csak családi körben, hanem a munkahelyén és a közéletben is. De lássuk a statisztikai adatokat. Ahogy ez a tudós történész: Csetri Elek *Kolozsvár népessége a középkortól a jelenkorig* című tanulmányából (a *Kolozsvár 1000 éve* című 2001-ben Kolozsváron közre adott kötetben) kitetszik, a város mindig is a hajdani Magyar Királyság legfontosabb települései közé tartozott. 1453-ban a számítások szerint 5400 lakója volt, ami európai tekintetben is tekintélyesnek mondható: Drezdának és Pozsonynak akkoriban 5000, a leginkább tekintélyes európai városok közé számítható Nürnbergnek és Strasbourgnak pedig tizenöt-húszezer lakosa volt. Az ötezres lélekszám lassanként emelkedett, 1593-ban Kolozsvárnak közel nyolcezer, 1660-ban

kilencezer, 1711-ben hétezer, az 1780-as években tizennégyezer lakosa volt. Ez a szám a 19. és 20. század fordulóján lépte át az ötvenezretet, 1930-ban a százezret, 1969-ben a kétszázezret és 1983-ban a háromszázezret, ma már a négyszázezerhez közeledik.

A történeti statisztika tanúsága

Talán ennél is érdekesebb és többet mondó az, hogy miként alakult a város magyarságának létszáma a mögöttünk álló évszázadok során. 1850-ben 12138 magyar, 3444 román, 1511 német és 1522 egyéb nemzetiségű élt a városban, a magyarság száma 1880-ra 23434-re, 1910-re 50704-re, 1930-ra 54776-ra, 1941-re 97698-ra emelkedett eközben a románok létszáma a következőképpen alakult: 1880-ban 4962, 1910-ben 7562, 1930-ban 34836, 1941-ben 10029 román élt a városban, a németek száma előbb kismértékben emelkedett, később kismértékben csökkent. A demográfiai fordulat az ötvenes évek közepén következett be, természetesen nem függetlenül az akkorra kibontakozó erőszakos asszimilációtól, illetve a két nagyméretű lakótelep: a monostori és a györgyfalvai lakótelep felépítésétől. Az ott

gyors iramban felhúzott panelházak nagy részét vidékről, részben a Kárpátokon túlról betelepített munkaerővel töltötték meg, mindez egybeesik a város rohamos iparosításával, amely Erdélyben mindig a terület nemzetiségi összetételének radikális átalakítását szolgálta. 1956-ban Kolozsvárnak nagyjából százötvenezer lakosa volt: 74600 román és 74200 magyar, majd 1966-ban 104914 román és 76934 magyar, 1977-ben 173003 román és 86215 magyar, 1992-ben 248572 román és 74871 magyar, végül (a Wikipédia adatai szerint) 2011-ben 324756 román és 49283 magyar, vagyis a város lakosságának alig 17 százaléka magyar. A magyar lakosság számának és számarányának drasztikus fogyatkozása mögött nem csak a nagyarányú román betelepítés található, hanem a magyarság tömeges áttelepülése Magyarországra, illetve a nyugati országokba, és természetesen a román asszimilációs nyomásnak is megvannak a következményei.

Kolozsvár magyar népessége ilyen módon egyetlen évszázad leforgása alatt az abszolút többségi helyzetből először kisebbségbe, majd, mondhatni, szórványba került. Mindennek ellenére sem mondható az, hogy a város helye a „magyar glóbuszon” radikálisan megváltozott volna, Kolozsvárt a jelenben is a nemzeti élet és kultúra olyan fontos helyei között tarthatjuk számon, mint a kulturális tekintetben is nagyhatású magyarországi városokat, természetesen Budapestre, Debrecenre, Miskolcra, Szegedre, Kecskemétre, Győrre és Pécsre gondolok, vagy mint a kisebbségi magyarság mai politikai és kulturális központjait, így Erdélyben Nagyváradot és Szatmárnémetit, a Felvidéken Pozsonyt és Kassát, a Délvidéken Szabadkát és Kárpátalján Ungvárt. Ez utóbbi városoknak a nemzeti fontosságát mindenekelőtt nem a magyar lakosság száma és számaránya adja, hanem a nemzeti történelemben betöltött helyük, intézményi hagyományaik, illetve közéleti és kulturális

szerepük. Ha a magyarságot „kulturális nemzetnek” tekintjük – és Kárpát-medencei kontextusban nem tekinthetjük másnak – ezek a városok ma is ennek a nyelvi, kulturális és történelmi közösségnek a központjai.

Intézmények és műhelyek

Kolozsvár fontosságát az is jelzi, hogy ebben a városban működnek az erdélyi magyarság legfontosabb közéleti és kulturális intézményei. Ez tulajdonképpen a 18. század vége óta folyamatos, korábban a fejedelmi Gyulafehérvár, később, a 18. században a Habsburg-birodalmi adminisztráció központját jelentő Nagyszeben, ezt követve azonban mindig Kolozsvár volt Erdély közéletének központja, az erdélyi magyarság kulturális és szellemi fővárosa. Itt működnek a magyar politikai és művelődési élet legfontosabb intézményei: Budapest után itt alakult meg a második legújabb kori magyar tudományegyetem, az 1872-ben alapított Ferenc József Tudományegyetem, amely azóta is folyamatosan működik, jóllehet Trianon, illetve 1945 után a román egyetem részeként. Az 1907-re, Erdélyi János fiának: Erdélyi Pálnak az irányításával felépült és kezdetben az ő igazgatása alatt működő Egyetemi Könyvtár Erdély legnagyobb könyvtári gyűjteményének ad otthont. Kolozsváron tevékenykednek az erdélyi magyar tudományos, irodalmi és művészeti élet legfontosabb intézményei: korábban az Erdélyi Helikon, a Pásztortűz és a Korunk, a jelenben az 1989-es rendszerváltozást is túlélő Korunk, a Helikon és több más sajtótermék. A kolozsvári Magyar Színház Erdély legnagyobb hatású és leginkább népszerű teátruma, amelynek az egyetemes magyar színházi kultúrában is jelentősége van. Néhány évtizedes kényszerű szünet után Kolozsváron tevékenykedik az 1885-ben alapított Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, számos

tudományos intézmény és még számosabb nagyhírű iskola, talán elegendő, ha csupán a piaristák gimnáziumát, a Református Kollégiumot és az Unitárius Kollégiumot említjük meg. Kolozsvár a magyar egyházi élet központja, ott van a református és a magyar evangélikus egyház székhelye és a római katolikus egyháznak is inkább csak szimbolikus központja Gyulafehérvár, az igazi központ a gótikus Szent Mihály-templom körül található. És természetesen Kolozsváron összpontosul az erdélyi magyar politikai élet is, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség parlamenti képviselője természetesen Bukarestben tevékenykedik, a pártnak mindazonáltal Kolozsvár az irányítási centruma. Természetesen tovább sorolhatnám: a művészeti életen, a könyvkiadáson, a sajtóműhelyeken keresztül azt, hogy mi mindennek az otthona, a műhelye található a város falai között.

A magyar irodalom városa

Kolozsvár, tudjuk jól, igen sokat veszített magyar lakosságából és magyar jellegzetességeiből, mindazonáltal Erdély legfontosabb történelmi magyar központja maradt. A

magyarság többségből kisebbséggé, majd kisebbségből szórvánnyá vált, Kolozsvár mégsem szórványtelepülés. (Talán csak a Szamos mellett, az egykori Rákóczi út környéke őrizte meg korábbi magyar jellegét: ott lakott Kós Károly, Szentimrei Jenő, Balogh Edgár, Gáll Ernő, a közelben lakik Szilágyi István, nem túlságosan messze lakott vagy lakik Kacsó Sándor, Bálint Tibor, Kányádi Sándor, Szilágyi Domokos, Kántor Lajos és kissé messzebb Szabédi László, és persze továbbsorolhatnám a város magyar irodalmának nagy egyéniségeit.) A város utcáin, a gótikus templomok, a barokk paloták, klasszicista polgárházak között bolyongva a látogató abban a szebbik magyar múltban érzi otthon magát, amely, sajnos, valóban múlt idejű, mégis ott van körülöttünk és bennünk. Ahogy az erdélyi költő Lászlóffy Aladár írja *Kolozsvár* című versében:

Kő-Kolozsvár: falain kővirágok
kiütnek, kecsesen álló fák és
néhány szál virágként mintha
szélben álló dátumok, kövön,
kőnövény-város, embernyom-kövület,
őskori agyagkorsók denevérfülei
hallgatják a zengést.

Könyv-Kolozsvár. Falain könyvtárak
sorakoznak, könyvek a téglá
nyugalmával, könyvre-könyv-város,
ember-fal, mögötte naphosszat
járkál, hajnalig sétál a tanuló és
tanító értelem.

Kedvem-Kolozsvár, kiáltó kő kezem-
vonása-Kolozsvár, úgy süt vissza a
reggel, mintha egy völgynyi, kinyitott
könyv fehér lapja az arcra.

Amikor Kolozsvárról beszélünk, verseket olvasunk, arra is gondolnunk kell, milyen teendőink vannak annak érdekében, hogy a magyar Kolozsvár ne pusztán a múlt időben létezzék, ez valamennyiünk felelősségét érinti, nem csak az erdélyi, hanem a magyarországi magyarokét is, minden magyarét, éljen bárhol a nagyvilágban. Ismerjük meg Kolozsvár jelenét és igyekezzünk azon, hogy jövője is legyen.

Nincs hozzászólás!

Your Email address will not be published.

Save my name, email, and website in this browser for the next time I comment.

This site uses Akismet to reduce spam. [Learn how your comment data is processed.](#)

© 2025 e-nyelvmagazin.hu. All rights reserved.